

Nr 181.

Av herr Bagge m. fl., angående vissa åtgärder till arbetslöshetens bekämpande i vissa delar av Bohuslän, Blekinge och Västernorrlands län.

Med de stigande konjunkturerna har arbetslösheten under det sista året visat en glädjande tillbakagång, som gjort att Kungl. Maj:ts äskanden av medel till arbetslöshetsbekämpande åtgärder kunnat avsevärt reduceras. I avvaktan på den bebådade arbetslöshetspropositionen skola vi på denna tidpunkt av riksdagen ej ingå på den nu förda arbetslöshetspolitiken utan förbehålla oss att efter nämnda propositions framläggande få framställa eventuella yrkanden och förslag.

Den arbetslöshet, som ännu kvarstår och vars omfattning i viss mån kan mätas av att antalet hjälpsökande enligt arbetslöshetskommissionens månadsrapporter den 31 oktober 1935 utgjorde 47,045 (mot 164,747 vid samma tid 1933 och 84,811 1934), har emellertid en i flera avseenden säregen och svårartad karaktär, vilken kräver särskilda övertåganden och åtgärder. Den härleder sig väsentligen från andra orsaker än den arbetslöshet, som uppkom på grund av den allmänna depressionen, den är oberoende av konjunkturen och i så måtto av permanent natur. Om vi se bort ifrån »den sekunda arbetskraftens» problem — vars kvantitativa betydelse i denna situation möjligen kan komma att framgå av den undersökning, som omnämnts av statsministern och som ej varit för oss tillgänglig — är ursprunget till denna arbetslöshet allehanda rubbningar i näringslivet och på arbetsmarknaden, vilka ej sammanhånga med de allmänna konjunkturväxlingarna utan bero på andra omständigheter av den mest skiftande beskaffenhet.

Enligt arbetslöshetskommissionens siffror uppgick antalet hjälpsökande i landets tre största städer den 31 okt. 1935 till 7,173. Av återstoden, 39,872, belöpte sig på Blekinge, Göteborgs och Bohus (utom Göteborgs stad), Värmlands, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län icke mindre än 22,623, och av övriga siffror framgår, att det är till Bohusläns och Blekinge stenhuggeridistrikt samt Västernorrlands läns sågverksdistrikt, som denna permanenta arbetslöshet i stor utsträckning koncentrerats. Denna lokala begränsning för uppenbarligen med sig mycket svårartade konsekvenser av olika slag, vilka motivera alldeles speciella åtgärder.

Arbetslöshetskommissionen framhåller, att av erfarenheterna under senare år kan dragas den slutsatsen, att ett betydande antal stenindustriarbetare och ett ej ringa antal sågverksarbetare ej kunna tänkas återfå anställning i sitt gamla yrke.

Detta slags arbetslöshet, vilken sålunda är av annan natur än den arbetslöshet som förorsakats av den allmänna depressionen, kan ej heller bekäm-

pas med samma medel som den senare, och även hjälpåtgärderna åt de arbetslösa böra i viss utsträckning påverkas av dess egenartade natur. Att detta icke i tid uppmärksammas och nödiga förberedelser vidtagits, förefaller oss vara en betänklig brist i den hittillsvarande arbetslöshetspolitiken.

Det är uppenbarligen två villkor, som måste fyllas, för att en »permanent» arbetslöshet av detta slag skall kunna avhjälpas: det ena är en sådan rörlighet hos befolkningen, att denna icke kvarstannar inom de yrken och på de orter, där behovet av arbetskraft på detta sätt reducerats, det andra är en ökning av arbetstillfällena inom andra sysselsättningar och på andra orter, som tillåter nyanställning av arbetare i tillräcklig utsträckning. Båda villkoren äro svåra att uppfylla, i varje fall med tillräcklig skyndsamhet och i tillräcklig omfattning, och erfarenheten både från vårt eget land och från andra länder visar, att tillfrisknandet från detta slags arbetslöshet innebär en långvarig, mycket svår och bekymmersam process.

Det är uppenbart, att »arbetskraftens rörlighet» i detta fall innebär mänskliga och sociala problem av en alldeles säregen beskaffenhet. En befolkning, med rötter i hembygd, tradition och allehanda personliga förbindelser, kan icke i vilken omfattning och med vilken hastighet som helst flyttas till nya försörjningsmöjligheter. Även om en del återfått sysselsättning i de gamla yrkena, och man får hoppas att nya näringskällor skola så småningom uppkomma i de gamla bygderna, återstår ändock ett så stort antal utan sysselsättning, att en överflyttning måste ta rundlig tid. Dessutom är det ju väsentligen de yngre, som ha större möjligheter att på detta sätt bryta upp sina bopålar, för de äldre bli svårigheterna vid en sådan överflyttning ej sällan mycket stora. Redan på denna grund måste vi därför räkna med en ganska lång övergångstid, som emellertid givetvis ej bör förlängas genom sådana hjälpformer, som onödigtvis kvarhålla de arbetslösa på orten och icke ge utsikter till någon mera förblivande sysselsättning. Särskilt när det gäller ungarlar och yngre gifta bör hjälpen sålunda lämnas på sådant sätt, att den underlättar överflyttning till andra orter och näringsfång.

Men det är uppenbart, som nyss sagts, att ökad rörlighet icke hjälper, om ökade arbetstillfällen ej i tillräcklig omfattning stå till buds på annat håll. Och även här stå vi sannolikt inför en ganska långvarig procedur. För att sådana ökade arbetstillfällen skola uppkomma kräves nämligen att löneutvecklingen i landet anpassas efter det ekonomiska framåtskridandet. Detta behöver icke innebära någon allmän sänkning av lönenivån, om nämligen vårt ekonomiska framåtskridande alltjämt fortsätter i tillräckligt kraftig grad; det förutsätter emellertid att man inom organisationsväsendet icke forcerar löneutvecklingen lika kraftigt, sålänge denna arbetslöshet fortsätter. Men även om man kunde räkna med dylika gynnsamma förutsättningar, kommer sannolikt även denna del av processen att ta sin tid.

Under sådana förhållanden har det synt oss, som om det vore nödvändigt, att under den förmodligen avsevärda tid, som sannolikt måste förflyta, innan en sådan anpassning kan tänkas bli genomförd, åtgärder vidtagas, vilka under vanliga förhållanden kanske icke skulle vara ekonomiskt tillrädliga, men

som förefalla kunna bidraga att skänka den så hårt drabbade befolkningen drägligare levnadsvillkor under övergångstiden.

Även bör givetvis allt göras som kan påskynda och mildra processen i fråga.

Av de medel som ifrågasatts kunna vi icke finna utökningen för detta ändamål av vanliga offentliga arbeten i öppna marknaden tjänlig. Direkt få dessa arbetslösa föga glädje av dylika arbeten, då det icke utan hänvisningsförfarande föreligger någon säkerhet för att det blir just de, som där få selsättning. Och ej heller indirekt få de härigenom de ökade arbetstillfällena, varom ovan talats, bl. a. därför att kapitalkrävande offentliga arbeten under en uppgångskonjunktur, sådan som den nuvarande, endast konkurrera med det enskilda näringslivet om resurserna, men icke skänka nya arbetstillfällena. Vill man under sådana förhållanden använda offentliga arbeten för att ge arbetslösa deras underhåll, böra de därför vara ungefär av samma typ som de nuvarande reservarbetena. Men å andra sidan ha dessa, när det gäller långvarig arbetslöshet av detta slag, ur andra synpunkter sina uppenbara avigsidor.

Ur många synpunkter vore det givetvis lyckligast, om nya näringar och företag kunde växa upp i samma trakter. I viss mån kan man som ovan sagts hoppas att så skall bli fallet, men det finns givetvis ingen säkerhet för att detta skall ske i tillräcklig utsträckning och framför allt, att det sker tillräckligt hastigt. Att genom subventioner o. s. v. söka uppamma nya företag är vanskligt bl. a. på grund av svårigheten att bedöma deras framtida bärkraft. Att hjälpa till att starta företag, som sedan åter måste läggas ned eller som kanske konkurrera med äldre förut bärkraftiga sådana, kan ej anses ur någon synpunkt medföra annat än skada. Och härutinnan ha vi dyrköpta och talrika erfarenheter från handhavandet av de anslag för dylika ändamål som riksdagen tidigare ställt till Kungl Maj:ts förfogande. Endast under andra och på helt annat sätt betryggande former skulle det kunna tänkas att för särskilda ändamål stödja försöksverksamhet för att få fram dylika nya näringskällor hastigare än vad eljest skulle bli fallet. Från dessa utgångspunkter vilja vi här nedan framlägga några uppslag, som tillsammans med andra eventuella åtgärder möjligen kunna vara ägnade att bringa dessa områden någon lättnad. Vi vilja därvid betona, att vi här förbigå de f. ö. fåtaliga uppslag, som beträffande detta problem förekomma i den s. k. Nothinutredningens betänkande, då dessa väl ändock torde bli föremål för närmare undersökning. Ej heller ämna vi ingå på den s. k. Bohusutredningens betänkande eller andra utredningar rörande detta ämne, enär vi förutsätta, att däri förekommande förslag, i den mån de kunna antagas bli fruktbringande, på annat sätt bli föremål för riksdagens prövning.

Enligt vår mening bör som grundval för de statliga arbetslöshetsåtgärderna framdeles i högre grad än hittills göras en differentiering mellan utsatta områden och landet i övrigt. Det bör ligga i riksdagens hand att i samband med beviljandet av medel till arbetslöshetens bekämpande bestämma de områden, som med hänsyn till den därstädes förekommande arbetslöshetens

omfattning, långvarighet och särskilda karaktär böra betecknas som utsatta. För dessa områden böra sedan i anslutning till riksdagsuttalanden för varje hjälpform särskilda anstalter vidtagas eller ett särskilt system i fråga om bidragskvoter m. m. komma till tillämpning.

1) I första hand vilja vi beröra den särskilt svårartade frågan om stenindustrin. Då proposition redan avlämnats angående ny statsbeställning av gatsten och denna fråga ändock bringas inför riksdagen, skola vi här förbigå de principiella och praktiska synpunkter, som kunna förknippas med denna form av statlig hjälpaktion.

Inledningsvis vilja vi härutöver först framhålla, att det av olika skäl synes oss värt en ingående undersökning, huruvida Svenska Granitindustrins Exportförening i alla hänseenden fyllt den uppgift, som monopolställningen som exportör tilldelat den. Känt är, att missnöje råder bland de utanför föreningen stående företagen, vilket visserligen i och för sig ej behöver betyda att de framställda anmärkningarna varit befogade — något som det ligger utanför vår kompetens att fälla ett omdöme om — men som ändock synes utgöra ett nytt belägg på svårigheten att utan friktioner genomföra en monopolistisk reglering. Vad som synes oss förtjänt av uppmärksamhet från statsmakternas sida är frågan, huruvida stenindustrierna på sätt som t. ex. skett vid vår sågverksindustri så starkt rationaliserat sin drift som det måste vara nödvändigt för en för livet kämpande exportindustri. Tvivelsmål i denna riktning ha framkommit från olika håll, och utan att här uttala någon egen bestämd mening i saken vilja vi blott understryka nödvändigheten att industrien själv ej försummar något, som kan varaktigt stärka dess möjligheter att reda sig utan omfattande statliga stödåtgärder, liksom att stenarbetarna i sitt eget välförstådda intresse så långt det är skäligt lämna sin medverkan härtill.

Frågan om stenindustriens rationellaste drift bör dock ej få stå i vägen för sådana statliga åtgärder, som äro ägnade att verksamt hjälpa industrien och dess arbetslösa över nuvarande svårigheter. I sådant syfte vilja vi här nedan framlägga tvenne förslag, båda avseende att öka industriens exportmöjligheter.

Då man betänker, att cirka 90 % av den svenska stenindustriens tillverkning av gat- och kantsten under normala förhållanden exporteras och att utförseln av gatsten, som förut uppgått till ett värde av 15 à 16 milj. kronor per år, år 1934 företer ett så lågt exportvärde som cirka 3.3 milj. kronor och att exporten av kantsten, som normalt brukar uppgå till 2 à 3 milj. kronor, under nyssnämnda år inskränkte sig till inemot 600,000 kronor, gör man sig den frågan, huruvida icke några möjligheter skulle föreligga att söka en lindring i alla de svårigheter, som drabbat den svenska exporten av sten i form av ökade kreditanspråk, valutarestriktioner samt andra hinder av protektionistisk art.

Vad då först beträffar frågan om längre gående kreditvillkor har som bekant till stöd för exporten i vårt land liksom i de flesta andra industriländer med statens hjälp införts s. k. exportkreditgaranti, av vilken dock den sven-

ska stenindustrien hittills icke kunnat använda sig. Efter vad som från sakkunnigt håll framförts, torde detta emellertid kunna bli möjligt, om den maximala procentsatsen för den statliga exportgarantin — nu uppgående till 75 % — för stenindustriens vidkommande höjdes till 85 %.

Vid beviljande av exportkreditgaranti måste givetvis tillses, att garanti-procenten icke sättes så högt, att den kommer att innefatta någon del av exportörens vinst. För stenindustrien torde någon möjlighet att inom närmast överskådliga tid kalkylera med en så hög vinstprocentsats som 15 % icke föreligga, men genom en höjning av exportkreditgarantin yppas däremot möjligheter att på en och annan marknad åstadkomma exportförsäljningar, som med nuvarande bestämmelser icke kunna utföras.

Vad beträffar andra ovan berörda hinder, som omöjliggöra eller försvåra den svenska exporten av sten, har förvisso vid de förhandlingar, som förts med främmande länder, allt gjorts för att tillvarataga stenindustriens intressen, men tyvärr har den handelspolitiska situationen och omsorgen om den egna produktionen i andra länder omöjliggjort en önskvärd ökning i exporten av svensk sten.

Den handelspolitiska utvecklingen har emellertid i vissa länder, där den svenska stenindustriens produkter under normala förhållanden vunnit avsättning, gått i riktning mot en tillämpning av det s. k. kompensationssystemet, d. v. s. att vara utbytes mot vara, vilket system för ifrågavarande länders vidkommande anses vara för exporten gagneligt. Genom att slå in på denna väg torde införselmöjligheter kunna öppnas för den svenska stenen, vilket i några fall redan skett. Emellertid har erfarenheten givit vid handen, att vissa svårigheter framträda, vilka stenindustrien i sitt nuvarande läge icke kan bemästra. Efter allt att döma skulle emellertid staten genom att vid dylika tillfällen träda hjälpande emellan kunna bereda stenindustrien möjligheter att öka sin export, varvid de erforderliga statsanslagen torde mångdubbelt kompenseras genom besparingar i arbetslöshetsunderstöd, som annars bliva nödvändiga, vartill kommer den ur social synpunkt så viktiga fördelen, att ökad sysselsättning skulle kunna beredas de till industrien knutna arbetarna.

Under antagande att, som gjorda erfarenheter visa, kompensationsköpet i allmänhet kräver cirka 10 procents tillägg, skulle med ett statligt stöd å exempelvis 250,000 kronor, vilket borde tagas ur anslaget till reservarbeten, kontantunderstödsverksamhet m. m. kunna åstadkommas en export på omkring 2.5 milj. kronor. En dylik export torde efter gjorda kalkyler bereda sysselsättning åt cirka 1,500 à 2,000 man för år räknat, inklusive s. k. hjälparbetare. Skulle dessa i stället uppbära arbetslöshetsunderstöd, skulle enbart statens andel komma att uppgå till cirka 1.7 milj. kronor.

Givet är, att vid dylika kompensationsaffärers utförande med stöd av offentliga medel en kontroll blir nödvändig över prissättningen både å export- och importvaran liksom rörande övriga villkor, vilken kontroll lämpligen bör förläggas till kommerskollegium.

2) I fråga om stenindustriens svårigheter — och härvid måste den bo-

huslänska komma först i åtanke — borde det tas under omprövning att som ett led i den nödiga befolkningslättningen söka bereda sysselsättning åt en del av den i stenbrotten överflödiggjorda arbetskraften genom anställningar hos vägdistrikten. Man borde härvid inrikta sig på att överföra sådana stenarbetare, som efter en genomgången kurs i stensättning skulle anställas i första hand för särskilda stenarbeten men som samtidigt kunde användas för andra ändamål, såsom trumläggning och andra arbeten, vilka de lärt sig på de statliga reservarbetena. Med de utomordentligt stora bidrag, som staten numera lämnar vägväsendet, borde det ej vara omöjligt att finna en form, enligt vilken staten kan uppställa en sådan överflyttning av specialarbetare som villkor för något statsbidrag.

Vi vilja tillägga, att det vid de statliga åtgärderna för stenindustrien torde vara motiverat att även taga hänsyn till stenhuggarsocknarna i Kalmar län och den stora arbetslöshet, som även där är rådande.

3) Avsikten med vad som under denna punkt föreslås är icke att omedelbart avveckla den hittillsvarande genom arbetslöshetskommissionen drivna hjälpverksamheten, som för det närvarande icke torde kunna undvaras. Vad som avses, är att söka åstadkomma individuella hjälpåtgärder, syftande till självhjälp och utkomst åt de arbetslösa utan det allmännas direkta ingripande i framtiden.

Ett icke obetydligt antal arbetslösa i de utsatta områdena torde vara i besittning av egna hem med något jordbruk. Det bör icke vara omöjligt att genom tillköp av jord, betesförbättring o. dyl. samt motsvarande tillbyggnad av ekonomibyggnader göra egnahemsinnehavaren självförsörjande. Fullt bidrag bör lämnas härtill.

Egnahemsinnehavarna kunna även tänkas nå sin självförsörjning genom de små jordbrukens komplettering med smådjurskötsel av olika slag (fjäderfä, kaniner, pälsdjur o. dyl.). Härför behövlige kapitaltillskott för anläggningarna böra lämnas i form av bidrag, under det att kredit för rörelsen förmedlas av de av oss här nedan föreslagna kreditkassorna.

Speciellt i Bohuslän äro ett stort antal stenarbetare i avsaknad av trädgårdstäppor, som kunna vara ett gott tillskott till hushållet. Denna brist skulle kunna avhjälpas genom anordningar i stil med bl. a. de s. k. koloniträdgårdarna. Anläggningsarbetet kunde i lämpliga fall, då det är fråga om större sammanhängande områden, utföras som statligt eller statskommunalt reservarbete, medan i övriga fall hushållningssällskapen eller andra lokala organ böra medverka vid arbetenas planläggning och kontroll.

Då de arbetslösa ofta äro innehavare av bostadsfastighet eller eget hem, vilka merendels äro starkt gäldbundna, äro de på grund härav bundna vid orten och anse sig icke kunna taga stadigvarande anställning på annan ort. Medel borde då finnas tillgängliga för att inlösa dessa fastigheter, så att något hinder av dylik art icke behövde föreligga för en utflyttning till den plats, där arbete kunde erhållas. Härigenom gäves ett bidrag till stimulerande av arbetskraftens rörlighet, som i dessa områden är så utomordentligt viktig.

De nu föreslagna åtgärderna hava endast kunnat skisseras och det bör givetvis ankomma på Kungl. Maj:t att närmare utforma dem. För att undvika onödig tidsutdräkt föreslå vi, att i det kommande budgetårets stat för dessa ändamål upptages ett belopp å förslagsvis 650,000 kr. Vi ha kommit till nämnda belopp genom följande approximativa beräkningar:

jordkomplettering	200,000	kronor	(100 × 2,000)
hemträdgårdsanläggning	90,000	»	(300 × 300)
smådjursanläggning	210,000	»	(300 × 700)
utlösning av egna hem	150,000	»	(50 × 3,000)

Anslaget bör enligt vår mening tagas från femte huvudtiteln, lämpligast då under posten kontantunderstödsverksamhet, reservarbeten m. m. Arbetslöshetskommissionen bör utöva kontroll över medlens användning, men för arbetenas planläggning och utförande bör den samarbeta med hushållnings-sällskap eller andra statliga och lokala organ.

I detta sammanhang vilja vi erinra om att redan nu utgå flera slag av statsbidrag till olika grundförbättringsarbeten, vilka kommit ifrågavarande områden till del i stor utsträckning och till höga bidragskvoter. Hänsynen till just dylika områden har säkerligen i vissa åtskilliga fall påverkat riksdagen att då och då företaga generella höjningar av bidragens procentsatser. Önskvärt vore, att för dessa områden sådana statsbidrag alltjämt komme att utgå, även om de för andra delar av landet skulle befinnas mindre behöfliga eller helt indragas. Denna fråga torde emellertid i annat sammanhang komma under riksdagens prövning.

Ävenså vilja vi i detta sammanhang rent principiellt framhålla, att vi skänka vårt varmaste stöd åt de strävanden till nybildning av jordbruk, som från myndigheternas sida eller från annat håll förekomma i dessa trakter i syfte att överflytta till jordbruket härför lämpliga arbetslösa. Visserligen kan det vid nybildning av jordbruk inom de utsatta områdena aldrig bli fråga om någon större lättnad i arbetslöshetsstrycket, och visserligen kunna kostnaderna för ifrågavarande ändamål bli för det allmänna större än andra hjälpåtgärder, men vi finna det oaktat denna form av positiv arbetslöshetspolitik vara ett socialt välbetänkt komplement till övriga åtgärder. I första hand böra statens åtgöranden härvid inrikta sig på skapande av självständiga egnahemssmåbruk, vare sig detta kan ske genom utvinning av ny mark, utförsäljning av kronojord eller frivillig avsöndring från jord i enskild ägo. Då vi förutsätta, att förslag i detta hänseende framkomma från Kungl. Maj:t, åtnöja vi oss här med att göra denna allmänna deklaration.

Det ligger fullständigt i linje med våra i inledningen uppställda riktlinjer att vi finna den redan starkt utvecklade kursverksamheten synnerligen ändamålsenlig, vare sig fråga är om kurser i hemslöjd o. dyl. för äldre arbetslösa, så att dessa framdeles kunna bidra till sin utkomst, eller i vissa yrken för yngre arbetare, så att dessas övergång till andra mindre överbefolkade yrkesområden underlättas.

4) Ett viktigt strävande måste givet vara att söka uppamma ny företag-

samhet i dessa trakter. Frågan är blott, hur långt det allmännas åtgärder kunna påverka utvecklingen i dylikt hänseende utan att andra berättigade intressen trädas för nära eller en i längden dyrbar experimentpolitik inledes.

Det synes oss, som om ingen meningsskiljaktighet borde behöva råda om att i första hand söka uppmuntra anläggande av småindustrier. Den konkurrens, sådana relativt mindre företag kunna etablera med redan bestående näringsföretag, blir föga eller mindre märkbar, och ej sällan torde därmed blott ett legitimt behov på vederbörande ort kunna fyllas. Såväl i Bohuslän som kanske än mer i Västernorrlands län synes en viss marknad för dylika nyetablerade smärre företag finnas. Det statliga stöd, som härvid skulle lämpligast komma i fråga, synes oss vara inrättandet av särskilda kreditkassor för dessa områden, vilka under görligast affärsmässiga former beviljade lån åt ifrågavarande småföretag. Tillskjutandet av erforderligt kapital skulle härvid i första hand ankomma på staten. Åtskilliga önskemål om hjälp torde dessutom kunna tillgodoses genom de redan existerande statliga lånefonderna under kommerskollegium, vilket även lämpligen bör anförtros kontrollen över här föreslagna kreditkassor.

Kanske viktigare än statlig finansiell hjälp torde i många fall vara att kunna skänka driftiga arbetslösa eller andra i dessa områden, som stå i begrepp att öppna någon rörelse eller etablera något företag, en handräckning i form av praktiska råd. I varje fall har det från initierat håll uppgivits, att många duktiga och företagsamma personer bland dessa sten- eller sågverksarbetare på grund av sin praktiska oerfarenhet och obekantskap med formaliteter ej vågat ta risken av att öppna någon viss tillverkning. I andra fall har en tillverkning kunnat misslyckas på grund av vederbörandes bristande kännedom om försäljningsteknik. Det vore värt ett försök eller i varje fall en undersökning, om icke de här ifrågasatta kreditkassorna, möjligen också arbetslöshetskommissionen eller kommerskollegiet kunde låta för ifrågavarande områden anställa personer, som själva ägde praktisk och formell förfarenhet och som skulle ha till uppgift att tillhandagå personer ur nämnda kategorier vid öppnandet av något företag med skrivhjälp och andra nödiga upplysningar. I vart fall synes det oss önskvärt att dugliga arbetslösas behov av vägledning och upplysning i någon form beaktades.

Även om dylika småföretag på vederbörande ort kanske ej skulle betyda så mycket för avhjälpan av arbetslösheten, skulle dock ett antal dylika företag utströdda här och var i vederbörande län kunna göra åtskilligt i strävandet att ingjuta nytt liv i en landsdel, där företagsamheten befinner sig på tillbakagång eller i utdöende.

5) Ett av de svåraste problemen för de särskilt utsatta kommunerna är att dessa till följd av rådande skattetryck, hotande fattigvårdsbörda och understundom stor gäld sakna större möjligheter att kunna draga till sig nya företag. I vissa fall kan detta ha sin grund i kommunens olämpliga läge eller andra omständigheter, som göra det mindre ändamålsenligt att söka där få ett nytt företag att uppblomma i stället för ett, som har nedlagts och därigenom orsakat arbetslösheten; därvid måste ändamålsenlighetssynpunkterna

fälla utslaget. I andra fall återigen torde främst skattesynpunkten vara den viktigaste, kanske enda anledningen till att nytt företag vid valet av förläggningssort förbigår den skattetyngda kommunen. En jämförelsevis hög kommunal uttaxering måste minska företagets konkurrenskraft och inskränka vinstmöjligheterna; kreditgivarens synpunkter kunna gå i samma riktning och ytterligare försvåra en förläggning till vederbörande socken. I denna förödelse, som gått fram över vissa kommuner, har staten de största direkta intressen att bevaka genom sina stora bidrag till skatteutjämning och arbetslöshetshjälp; härutöver kan den åsamkas nya utgifter genom förluster på utlämnade lån till egnahemsbostäder, vilka lån ej kunnat fullgöras.

Skattetyngdens avskräckande verkan på ny företagsamhet leder till angelägenheten av att på ett verkligt effektivt sätt söka sanera de sålunda nödlidande kommunerna. Särskilt om massarbetslösheten i en kommun visar sig av varaktigare karaktär och ingen ljusning kan skönjas, torde det föreliggande skäl för att staten träder emellan i annan ordning än som hittills varit fallet. I samma mån som statens aktion får en sådan extraordinär karaktär, i samma mån aktualiseras kravet att staten under denna övergångstid skall få ett större inflytande än eljest över kommunernas budgetbeslut. Som ultima ratio står statlig administration över de svårast pressade kommunerna, anordnad då i direkt syfte att hjälpa dem över de värsta svårigheterna. Detta nya institut skulle i så fall ej införas för att på lång sikt inkräkta på kommunernas självbestämmanderätt utan fastmer för att göra dem kapabla att efter svårigheternas övervinnande uppbära samma självbestämmanderätt. Om syftet med administrationsförändringen blott är att bringa en kraftigare hjälp av övergående karaktär, borde den av vederbörande skattskyldiga blott hälsas med tillfredsställelse. Först sedan detta avskräckande höga skattestryck eliminerats och ordning återställts i kommunens finanser, torde förutläggningar ha skapats för att kommunen ej längre kan verka bortstötande utan i stället åter skall kunna draga till sig företag. Då vi i en annan motion vid årets riksdag närmare utveckla våra synpunkter just på denna statliga hjälp åt kommunerna och framställa utredningsyrkande i angiven riktning, vilja vi här ej upprepa detta yrkande utan inskränka oss till att understryka behovet av en smidigare och effektivare skattelindring.

Vid sidan av en effektiv skattelindring vilja vi även peka på en annan möjlighet till att underlätta inflyttningen av företagsamhet i en utsatt kommun, nämligen ett system med uppfostringstull för sådana tillverkningar, som förläggas till ett utsatt område. Systemets värde begränsas i huvudsak till en för landet helt ny tillverkning, åsyftande främst att utestänga eller konkurrera med import eller uppamma en ny svensk export. Med hänsyn till alla de stora näringsintressen, som sammanhånga med inriktningen av vår handelspolitik, åsyfta vi här ingen till sin tendens mer eller mindre prohibitiv skyddspolitik utan ha endast sådana fall för ögonen, enligt vilka det vore önskvärt att vi här i landet med hänsyn till råvarutillgångar och dylikt hade tillgång till en viss egen fabrikation. Tanken faller sålunda lätt på det

egendomliga i att största delen av vårt bohusfiskes behov av silltunnor och råmateriel till konservburkar behöver fyllas genom import.

Systemet med uppfostringstull kunde tänkas genomfört på det sättet, att staten förband sig att under en viss följd av år lämna den ifrågavarande nya tillverkningen ett tullskydd, därest denna tillverkning, byggd på bäriga kalkyler och lämplig för orten med hänsyn till råvarutillgångar, kommunikationer och andra faktorer, utfäste sig att förlägga sin tillverkning till ett utsatt område och helst även förband sig att låta en del av arbetarstammen om möjligt tagas bland ortens arbetslösa. Tullen borde härvid helst utformas i en nedåt glidande skala, och man kunde härvid tänka sig åtta à tio års successiva sänkningar, innan den normala fasta tullsatsen nåddes. På detta sätt skulle skyddsåtgärdens karaktär av att icke vara prohibitiv tydligare fastställas. Dessutom skulle man ge de nya företagen en övergångstid att inrätta sig efter. Om statsmakterna förelade vederbörande företag en dylik etableringsplan, borde dessa vid respittidens utgång med betydligt mindre utsikter till framgång kunna begära fortsatta lättnader än om staten genom direkt subventionspolitik bundit en massa pengar i företaget, vilka hotade att gå förlorade. Med här angiven begränsning av uppfostringstullarnas användning till att blott avse för landet ny tillverkning skulle åtminstone icke direkt andra enskilda företag se sina intressen trädna för nära.

Med hänvisning till vad vi ovan anfört få vi sålunda hemställa,

att riksdagen i samband med behandlingen av anslagen till arbetslöshetens bekämpande ville i fråga om arbetslösheten i de utsatta områdena i Bohuslän, Blekinge och Väster-norrlands län besluta följande:

- 1) i avseende å stenindustriens svårigheter:
  - a) att höja den nu till högst 75 % utgående exportkreditgarantien vid utförsel av gatsten och kantsten till 85 %;
  - b) att medel ur riksdagens anslag till reservarbeten, kontantunderstöd m. m. må efter Kungl. Maj:ts beprövande få användas till att sätta den svenska stenindustrien i stånd att genomföra kompensationsaffärer av i motionen angiven art, i samband varmed närmare bestämmelser angående kommerskollegiets kontroll över denna utrikeshandel måtte utfärdas av Kungl. Maj:t;
  - c) att åtgärder måtte vidtagas att genom uppställande av villkor för statsbidrag till vägväsendet söka överföra vissa stenarbetare för specialarbeten till landets vägdistrikt;
- 2) i avseende å önskvärdheten att varaktigt hjälpa dessa områdets arbetslösa:

att antingen som en särskild post under femte huvudtiteln eller under anslaget till reservarbeten, kontantunderstöd m. m. låta uppföra ett anslag å förslagsvis 650,000 kronor

att i enlighet med i motiveringen antydda principer utgå åt arbetslösa egnahemsägare till komplettering av jord, anläggningar för husdjursändamål, trädgårdsanläggningar och utlösning av avflyttande egnahemsägare;

3) i avseende på möjligheten att få ny verksamhet till stånd:

a) att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och skyndsammaste förslag, helst redan till årets riksdag, om inrättande av affärsmässigt drivna kreditkassor till uppmuntande av småföretag;

b) att i övrigt beakta de i motiveringen anförda synpunkterna, såsom beträffande hjälp med upplysningar åt företagssamma arbetslösa, bringande av effektivaste hjälp åt de hårt skattetyngda kommunerna för att undanröja skattetungans hinder för inflyttning av större företag o. s. v.

Stockholm den 23 januari 1936.

Gösta Bagge.

Fritiof Gustafson.

Joh. Nilsson

i Kristianstad.

Th. Borell.

J. B. Johansson.

M. Svensson.

Axel Nylander.

Gustaf Velandér.
